

Näringsdepartementet
103 33 Stockholm
n.remissvar@regeringskansliet.se

dnr N2019/00192/D

Yttrande:

Betänkande av Utredningen om radiospektrumanvändning i framtiden - Frekvenser i samhällets tjänst (SOU2018:92)

Inledning

Public servicrådet (PSR) är en ideell förening med uppgift att som nätverk och opinionsbildare slå vakt om grundläggande public servicevärden och dessutom stödja arbetet med att förstärka dessa värden. PSR vill stärka den demokratiska insynen över de radio- och tv-företag som har samhällets uppdrag att bedriva public serviceverksamhet. Detta kan ske genom medverkan i den offentliga dialogen och det utredningsarbete som berör public service såväl i Sverige som internationellt. PSR är partipolitiskt obundet utan anknytning till myndigheter, public service, kommersiella radio- och tv-företag eller andra företag och intresseorganisationer.

PSR har till regeringen tidigare vid flera tillfällen yttrat sig i anslutning till utredningar om public serviceverksamheten liksom om specifika tekniska frågor som digitalradio och framtida nyttjandet av UHF-bandet.

PSR noterar att kommittén framlagt ett mycket kompetent betänkande ifråga om såväl faktaframställning som analys och slutsatser. Vi kommer i det följande enbart lämna synpunkter ifråga om kapitel 6-7.

Digitalradio är mer än "DAB"

Vi vill inledningsvis notera en felaktig definition av begreppet "DAB" i betänkandet. Förkortningen DAB betyder mycket riktigt "Digital Audio Broadcasting", men kan inte användas för att beteckna "digitalradio".

DAB betecknar *ett* av flera tekniska system för att distribuera marksänd digital ljudradio. De tre andra av ITU erkända systemen är europeiska DRM (Digital Radio Mondiale), amerikanska HD-Radio och japanska ISDB-T. Sedan 2013 satsar nu Kina på sin egen standard CDR. Dessutom kan man för digital radio använda marksända digitala tv-nät (DVB-T2). Digital radio sänds även trådlöst via satellit och kabel samt inte minst via Internet (mobilt och fast bredband).

System som DRM täcker in betydligt bredare frekvensspektrum än DAB; förutom i hela VHF-bandet också LF, MF och HF-banden. Andra system än DAB bör således uppmärksammas i eventuellt fortsatt diskussion om frekvensutrymme för marksänd digital radio.

Trender avseende tv- och radioanvändning (6.2.10)

Det är riktigt att efterfrågan på marksänd television snabbt minskar i takt med att hushållen går över till att ta emot video och tv via mobilt och fast bredbandsnät. PSR bedömer dock att utvecklingen går ännu snabbare än vad utredningen uppskattat. Redan i år avser public servicebolagen i Belgien och Schweiz att helt stänga sitt marksända digital-tv nät till förmån för bredbandsdistribution (kompletterad med satellit). I Tyskland är det idag endast 5% av hushållen som tar emot tv via marknätet och i USA 17%.

Det är en mycket riktig slutsats att efterfrågan på DAB är mycket låg och det inte kan skönjas något som visar att efterfrågan skulle öka 2027-2047. Trots att systemet introducerades redan 1995 i Storbritannien, Sverige och Norge finns fortfarande det inga tecken på ett marknadsgenombrott. I Storbritannien, som har den största populationen DAB-lyssnare, har man ännu inte ens bytt från det ursprungliga DAB till den modernare varianten DAB+.

FM är en världsstandard och finns i alla 220 länder. Hittills är det i ett mindre antal länder i första hand Danmark, Norge, Schweiz, Storbritannien och Australien där man börjat använda DAB-systemet vid sidan av FM och har en lyssning på mer än 10 % på veckobasis. Den totala radiolyssningen på marksänd digitalradio uppskattas att ännu inte ens ha 1 (en) % av världens befolkning.

Det har sålts 70 miljoner DAB-mottagare i världen, men detta är kumulativt sedan 1995. Det uppskattas idag finnas mer än *6 miljarder* FM-mottagare. Samtidigt pågår en explosionsartad utveckling för smartphones. I år uppskattas antalet till 2,5 miljarder.

Smartphone är den idag mest betydelsefulla digitala plattformen för radio och andra strömmande ljudtjänster. Många smartphones har också möjlighet att ta emot FM radio, men däremot har hittills ingen mobiltelefon tillverkare visat intresse för att förse sina produkter med DAB-kapacitet.

PSR bedömer att DAB-systemet är föråldrat och saknar global efterfrågan. Är dessutom i många delar alltför tekniskt bristfälligt för att kunna överleva de krav som marknaden ställer och fortsatt kommer att ställas på mångfald och kvalitet. Detta belyses i detalj i en till detta yttrande bifogad rapport *DAB facts 2019 - Crucial problems and disadvantages with the digital system DAB for terrestrial sound broadcasting*.

PSR kan i alla delar stödja utredningens analyse om FM-nätets fortsatta betydelse och att det av beredskaps- och säkerhetspolitiska skäl inte kan ersättas av andra system för VMA.

Här kan man påminna om den oro hos NATO som fanns med att DAB-radion skulle påverka radiokommunikationerna vid övningarna i Norge. Även forskningsbehoven bl.a. EISCAT3D bör få sitt utrymme i VHF band III. Det finns inga rimliga skäl att blanda samhällsviktiga kommunikationsbehov med rundradiosändningar (som till stora delar består av musikunderhållning) i samma frekvensband.

PSR menar att för broadcast-behov finns det ett stort utrymme i nordiska länder på VHF band II (FM), VHF I och de ännu lägre frekvensbanden för HF, MF och LF (150 kHz-30 MHz). Här kan också vid framtida behov en digitalisering ske exempelvis med systemet DRM (DRM+ resp DRM30). En sådan inriktning på lägre frekvensband än VHF III ger också bättre räckvidd.

Vi vill dessutom understryka att det finns stora ekonomiska och tekniska risker med DAB-systemet för lokal radio, såväl kommersiell som icke-kommersiell (närradio). Systemet är i första hand utvecklat för sådan storskalig och rikstäckande verksamhet som bedrivs av public servicebolag och stora kommersiella radiokoncerner.

Närradio (community radio) som idag sänds i några länders DAB-nät kan inte drivas utan ett betydande årligt statsstöd. Enligt en konsultrapport till Medietilsynet nyligen skulle en övergång från FM till DAB kunna kosta lokalradion totalt omkring en miljard svenska kronor. Lokalradio i Norge motsätter sig en övergång till DAB innan 2031. Utifrån den aktuella debatten kan man idag dra slutsatsen att Norge kommer att fortsätta med FM-radio trots att man för de nationella bolagen nu gått över till DAB.

De fyra framtidsscenarierna för radioanvändning (6.4.4)

PSR har med stort intresse tagit del av utredningens fyra scenarier för framtida spektrumanvändningen. Scenario 2 är önskvärt medan vi bedömer Scenario 3 som mest troligt. Medan Scenario 4 är mindre troligt och heller inte önskvärt.

Det finns anledning att här prioritera beredskapsskäl och säkerhetspolitiska aspekter. FM-radion har en stabil etablering, robusthet och räckvidd samtidigt som den tar en mycket begränsad del av frekvensutrymmet.

Vi vill här särskilt understryka att rent tekniskt har DAB-systemet så stora brister att det på intet sätt kan ersätta nuvarande FM-radion. Att ersätta sin FM-mottagare med en DAB-mottagare i beredskapssyfte vore ett stort steg tillbaka. I synnerhet som DAB-tekniken redan kan betraktas som föråldrad. Dessutom måste man här ta hän-

syn till besökare från utlandet (yrkestrafik, turister etc) som alla kan förväntas ha FM-radio, men sannolikt inte DAB monterade i sina fordon.

Förbered för ev. förändringar av de frekvensband som används för radio och tv (7.11)

Svensk public serviceradio står väl rustat inför framtiden med sin distribution via ett robust FM-nät och mobilt/fast bredband.

Valet att liksom i bl.a. Finland helt välja bort DAB-radio i VHF band III torde vara enkelt. Eftersom allt pekar på att DAB-systemet även internationellt inte kommer att kunna utvecklas som ett alternativ till FM-radio - eller för den delen radio via bredband - finns inga hållbara samhällsekonomiska motiv att upplåta delat utrymme för DAB i VHF band III (172-240 MHz). Tvärtom skulle detta innebära ett slöseri med frekvensresurser.

Ett beslut att avlägsna DAB från VHF band III innebär inte att Sverige avsäger sig möjligheten att vid behov i framtiden kunna digitalisera marksänd radio. Som framgått ovan kan detta ske redan idag på befintliga band för ljudradio på frekvenser under 108 MHz.

Med ett perspektiv på tio år är ett sannolikt framtidsscenario att radio (broadcasting) kommer att sändas såväl analogt och digitalt på dessa lägre frekvensband (VHF band II och lägre). Ip-baserade radiosändningar för en masspublik (broadcast) kommer att ske via 4G och 5G företrädesvis på 700-800 MHz-banderna (LTE Broadcast, eMBMS). Här bedrivs redan idag av bl.a. public servicebolaget i tyska Bayern sådana provsändningar med såväl radio och tv.

Det finns inte tillräckliga samhällsviktiga, tekniska och ekonomiska motiv för att avsätta ett framtida frekvensutrymme för DAB-systemet i Sverige. Regeringen bör således utan onödiga dröjsmål ta beslut om en planering för att VHF band III kan överlåtas till andra ändamål än radio och tv.

PSR förordar att Sverige internationellt ska begära att utrymmen avsatta för DAB (T-DAB) i VHF band III nu helt tilldelas samhällsnyttiga ändamål som Försvarsmakten, krisberedskapstjänster och för vetenskapligt nyttjande (EISCAT) redan från 2021.

Med vänliga hälsningar

PUBLIC SERVICERÅDET

Gunnar Bergvall
Styrelseordförande